

Θεματική ανάλυση μαθημάτων (course analysis) στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

ΟΛΥΜΠΙΑ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ¹ - ΕΥΗ ΣΕΜΚΟΥ"

Περίληψη

Η θεματική ανάλυση μαθημάτων αποδίδοντας το περιεχόμενο των μαθημάτων με όρους θεματικής ανάλυσης της συλλογής της Βιβλιοθήκης (ταξινομικούς αριθμούς, θεματικές επικεφαλίδες, ελεύθερους θεματικούς όρους), δίνει κυρίως τη δυνατότητα αξιολόγησης της συλλογής και του επιπέδου βιβλιογραφικής κάλυψης του προγράμματος σπουδών, αλλά μπορεί επιπλέον να χρησιμοποιηθεί και ως βοηθητικό εργαλείο για την πληροφοριακή εργασία, καθώς και για τη βιβλιογραφική εκπαίδευση των φοιτητών. Η συγκεκριμένη μελέτη, που αποτελεί την πρώτη εφαρμογή στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο μιας καθιερωμένης μεθόδου εκτίμησης συλλογής, ανακεφαλαιώνει τη διεθνή βιβλιογραφία, καταγράφει τις ιδιαιτερότητες εφαρμογής της θεματικής ανάλυσης μαθημάτων στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και αναλύει τα συμπεράσματα σε σχέση με τα οφέλη της εφαρμογής της μεθόδου και σε συνδυασμό με τη μέθοδο εκτίμησης συλλογής Conspectus που πρόκειται επίσης να εφαρμοστεί. Παράλληλα η ανάπτυξη τοπικής εφαρμογής σε Microsoft Access για την μηχανογραφημένη καταχώριση των δεδομένων, προσφέρει νέες δυνατότητες για τον συνδυασμό των δεδομένων της θεματικής ανάλυσης μαθημάτων, με τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του διδακτικού προσωπικού και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και από οποιαδήποτε άλλη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη θα επιθυμούσε να εφαρμόσει τη μέθοδο θεματικής ανάλυσης μαθημάτων.

Λέξεις κλειδιά: Θεματική ανάλυση μαθημάτων

Course analysis in the Library of University of Macedonia

OLYMPIA DIAMANTOPOULOU¹ - EVI SEMKOU¹

Abstract

Course Analysis, by representing course information in subject analysis terms of the library collection (classification numbers, subject headings, keywords) gives mainly the opportunity to evaluate the collection and the level of bibliographic coverage of an academic program, however it could also be used as an utility in the reference work and in bibliographic instruction. This specific study, which is considered the first application of this recognized method of evaluating collections in the Greek academic area, reviews the relevant literature, reports characteristics of this application in the environment of Greek academic libraries, and analyzes the results in relation to the benefits of the application and in combination with the Conspectus method for collection assessment. Data manipulation is done in Microsoft Access, which offers querying capabilities. For example reports can be generated providing information about the content of the courses and the research interests of the academic faculty. This application could be used by any other academic library that wishes to apply the method of Course Analysis.

Keywords: Course analysis

1. Εισαγωγή

Στα πλαίσια του έργου "Εκσυγχρονισμός της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας", ανατέθηκε στο πληροφοριακό τμήμα η ευθύνη της εισήγησης γραπτής πολιτικής ανάπτυξης και διαχείρισης της συλλογής της Βιβλιοθήκης.

Η παραπάνω εργασία αποτελεί και ιδιαίτερο πακέτο του έργου, το οποίο απαρτίζεται από τρία μέρη : α) την θεματική ανάλυση των μαθημάτων (course analysis), β) την εκτίμηση του συνόλου της

¹ Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Μακεδονίας

¹ University of Macedonia Library

συλλογής (όπου επιλέχθηκε η μέθοδος *Conspectus*) και γ) την τελική διαδικασία της σύνταξης πολιτικής.

Η συλλογή μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης πρέπει να υποστηρίζει βασικά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αλλά και τις ερευνητικές ανάγκες των μελών ενός ακαδημαϊκού ιδρύματος. Οι συλλογές των περισσότερων ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, έχουν ως επί το πλείστον αναπτυχθεί, με βάση τις προτάσεις του διδακτικού προσωπικού, των οποίων τα ενδιαφέροντα είναι συνήθως πολύ εξειδικευμένα, ή με ευκαιριακές προσκτήσεις (δωρεές κ.λπ.), χωρίς να υπάρχει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο αρχών για την επιλογή του υλικού. Σαν αποτέλεσμα αυτής της ιστορικής διαδρομής, τις περισσότερες φορές οι συλλογές δεν ανταποκρίνονται πλήρως τόσο στο τρέχον πρόγραμμα σπουδών, όσο και στις τρέχουσες ερευνητικές ανάγκες των μελών του ιδρύματος. Τα συμπεράσματα της αποτίμησης της συλλογής μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης μια δεδομένη στιγμή, είναι απαραίτητα προκειμένου να γίνει μία ορθολογική διαχείριση και περαιτέρω ανάπτυξη της συλλογής.

Οι παραδοσιακές μέθοδοι αποτίμησης της συλλογής, όπως η αντιπαραβολή με βιβλιογραφικές λίστες (*list checking*), ή η αντιπαραβολή με τα αποτελέσματα μιας ανάλυσης παραπομπών (*citation analysis*), είναι αυθαίρετες και δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις τοπικές ανάγκες¹. Πιο σύγχρονες μέθοδοι μέτρησης χρήσης του υλικού (*usage statistics*) δεν καταγράφουν τις ανεκπλήρωτες ανάγκες των χρηστών, ενώ οι γενικές έρευνες ανάλυσης των αναγκών των χρηστών (όπως αυτή που έγινε το 1997 στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)² μόνο πολύ γενικές κατευθύνσεις μπορούν να δώσουν.

Η θεματική ανάλυση μαθημάτων (*course analysis*), η οποία συνίσταται στην απόδοση ταξινομικών αριθμών και θεματικών επικεφαλίδων στα μαθήματα του εκπαιδευτικού προγράμματος ενός ακαδημαϊκού ιδρύματος, σαν να επρόκειτο για βιβλία που ανήκουν στην συλλογή της βιβλιοθήκης, αντιπαραβαλλόμενη με τα αποκτήματα της βιβλιοθήκης, μπορεί να δώσει πολύ χρήσιμα ποσοτικά στοιχεία για τα δυνατά και αδύνατα σημεία της συλλογής, τα οποία θα στηρίζονται στις πραγματικές τοπικές ανάγκες, όπως αυτές καθορίζονται από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

2. Α νασκόπηση της βιβλιογραφίας

Η μέθοδος αυτή πρωτοπαρουσιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '60 από τον William McGrath και την Norma Durand, οι οποίοι ανέπτυξαν μία τεχνική ταξινόμησης των μαθημάτων που περιελάμβανε ο οδηγός σπουδών του Πανεπιστημίου όπου εργάζονταν. Δημιούργησαν λίστες με ταξινομικές ενότητες οι οποίες προσδιόριζαν την ταυτότητα του κάθε τμήματος. Εξετάζοντας τα στατιστικά στοιχεία της συλλογής κάθε ομάδας ταξινομικών εννοιών που αντιστοιχούσε σε κάθε τμήμα και αντιπαραβάλλοντας αυτά τα στοιχεία μεταξύ τους, απέκτησαν μία ευκρινή εικόνα της κατάστασης της συλλογής, που τους βοήθησε τόσο στις αποφάσεις κατανομής του προϋπολογισμού, όσο και στις αποφάσεις απόσυρσης, συντήρησης και αποθήκευσης της συλλογής³.

Η τεχνική αυτή καθιερώθηκε με τον όρο course analysis και έκτοτε εμπλουτίστηκε και διαφοροποιήθηκε τόσο ως προς την στόχευση, όσο και ως προς την μεθοδολογία της. Ως προς την στόχευση, ενώ αρχικά χρησιμοποιήθηκε σαν εργαλείο για την κατανομή του προϋπολογισμού, με την πάροδο του χρόνου κυριάρχησε η χρήση της για την αξιολόγηση της συλλογής. Ταυτόχρονα αναδείχθηκαν και πολλές συμπληρωματικές χρήσεις της, στο γενικότερο πλαίσιο εργασιών διαχείρισης της συλλογής, αλλά και στην πληροφοριακή εργασία και βιβλιογραφική εκπαίδευση.

Ειδικότερα, τις τελευταίες τρεις δεκαετίες και ανάλογα με την ανάγκη κάθε βιβλιοθήκης, η θεματική ανάλυση μαθημάτων χρησιμοποιήθηκε :

α) Ως προς την διαχείριση της συλλογής

- Ως μία μέθοδος εκτίμησης της συλλογής (collection assessment). Στην περίπτωση αυτή, εκτός της αποτίμησης των αποτελεσμάτων της θεματικής ανάλυσης, απαιτείται να συλλεχθούν και ο αριθμός των φοιτητών ανά μάθημα, ο αριθμός του υλικού που υποστηρίζει το κάθε μάθημα, καθώς και τα στατιστικά στοιχεία της δανειστικής δραστηριότητας.
- Για να δημιουργηθεί ένας οδηγός πρόσκτησης υλικού, έτσι ώστε να καλυφθούν τα κενά τα οποία έχουν αποτυπωθεί με την αξιολόγηση της συλλογής⁴.

- Ως μία μέθοδος που παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για την επιθεώρηση της συλλογής (review of collections). Με την μέθοδο αυτή μπορεί να εντοπιστεί η εντατική ή η ευκαιριακή χρήση του υλικού σε σχέση με την υποστήριξη του εκπαιδευτικού προγράμματος και να προγραμματιστούν οι κατάλληλες εργασίες (απόσυρση, αποθήκευση, καταστροφή, συντήρηση, αντικατάσταση)⁵.

- Ως μία μέθοδος σύγκρισης της συλλογής περιφερειακών βιβλιοθηκών και συντονισμού του προγράμματος προσκτήσεων⁶.

β) Ως προς την πληροφοριακή εργασία

- Ως εργαλείο ανάπτυξης της ποιότητας της πληροφοριακής εργασίας. Με την ύπαρξη της ανάλυσης του περιεχομένου των μαθημάτων σε ταξινομικούς αριθμούς και θεματικές επικεφαλίδες και την χρησιμοποίηση αυτών των στοιχείων στην πληροφοριακή εργασία, σπάει το παραδοσιακό μοντέλο διεξαγωγής της πληροφοριακής συνέντευξης, κατά το οποίο ο βιβλιοθηκονόμος αναγάγει τις ερωτήσεις του φοιτητή-χρήστη σε ταξινομικούς και θεματικούς κωδικούς, χωρίς προηγουμένως να συνδυάσει την ερώτηση με τους ιδιαίτερους όρους και απαιτήσεις του μαθήματος για το οποίο προορίζεται το υλικό που καλείται να συμβουλευτεί ο φοιτητής⁷.

- Ως μία μέθοδο που βοηθάει στην σύνταξη εκπαιδευτικών οδηγιών χρήσης της βιβλιοθήκης⁸. (Βλέπε και παρακάτω πίν. 2 την αναφορά σύμφωνα με θεματικές επικεφαλίδες).

- Ως εργαλείο σχεδιασμού προγραμμάτων εξειδικευμένης βιβλιογραφικής εκπαίδευσης (bibliographic instruction). Οι φοιτητές ενδιαφέρονται πάντα πολύ περισσότερο για προγράμματα βιβλιογραφικής εκπαίδευσης προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις συγκεκριμένων μαθημάτων, παρά για προγράμματα γενικής κατεύθυνσης βιβλιογραφικής εκπαίδευσης⁹.

Οι διαφορετικές χρήσεις της θεματικής ανάλυσης μαθημάτων υπαγόρευαν σε πολλές περιπτώσεις και διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Στην περίπτωση όπου πρωτεύων στόχος ήταν η αξιολόγηση της συλλογής, η θεματική ανάλυση έπρεπε απαραίτητως να γίνεται με ταξινομικούς αριθμούς, ή με κάποιας μορφής κωδικοποίηση τους¹⁰. Για χρήσεις στο πληροφοριακό τμήμα, η

ανάλυση με θεματικές επικεφαλίδες" ή ελεύθερους θεματικούς όρους¹² ήταν πολύ περισσότερο διαφανής στον τελικό χρήστη. Βέβαια με την διάδοση κατά την δεκαετία του '80 των on-line καταλόγων κατέστη δυνατή η αξιοποίηση των ελεύθερων όρων και στην αξιολόγηση της συλλογής¹³.

Όσον αφορά τις πηγές άντλησης στοιχείων για το περιεχόμενο των μαθημάτων, αρχικά χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά ο οδηγός σπουδών (university catalog), ενώ στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν επίσης αναλυτικά προγράμματα (syllabi), ερωτηματολόγια προς τους διδάσκοντες, καθώς και οποιοδήποτε πρόσθετο υλικό σχετικό με τα μαθήματα, όπως προτεινόμενη βιβλιογραφία, εγχειρίδια κ.λπ. Μία αξιοσημείωτη διεύρυνση της μεθόδου ήταν η θεματική ανάλυση και των ερευνητικών ενδιαφερόντων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, εκτός των μαθημάτων¹⁴.

Την ευθύνη της θεματικής ανάλυσης στις πρώτες εφαρμογές της μεθόδου, την είχαν οι καταλογογράφοι¹⁵. Επειδή όμως έγινε αντιληπτό ότι για την ποιοτική θεματική ανάλυση απαιτούνταν εξοικείωση με εξειδικευμένα γνωστικά αντικείμενα, η θεματική ανάλυση γινόταν είτε από το ίδιο το εκπαιδευτικό προσωπικό με την συνεργασία των βιβλιοθηκάρων¹⁶, είτε στις περισσότερες των περιπτώσεων από θεματικούς βιβλιογράφους", δηλαδή βιβλιοθηκονόμους με μεταπτυχιακές σπουδές στα γνωστικά αντικείμενα των τμημάτων του ιδρύματος.

Λόγω του πλήθους των στοιχείων και του δυναμικού χαρακτήρα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, για να είναι αποτελεσματική και επίκαιρη η θεματική ανάλυση απαιτείται η τήρηση αρχείων. Στις πρώτες εφαρμογές της μεθόδου τα αρχεία αυτά είχαν τη μορφή δελτίων καταλόγου¹⁸, αλλά με την εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφόρησης άρχισαν να αξιοποιούνται τα προγράμματα διαχείρισης βάσεων δεδομένων¹⁹.

3. Μεθοδολογία

Στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας η εφαρμογή της μεθόδου της θεματικής ανάλυσης μαθημάτων είχε σαν κύριο στόχο την συλλογή στοιχείων για την αποτίμηση της συλλογής και σαν δευτερεύοντα την αξιοποίηση αυτών των στοιχείων στην

πληροφοριακή εργασία. Ειδικότερα με τη θεματική ανάλυση των μαθημάτων δίνεται η δυνατότητα να εντοπιστούν όλες οι ταξινομικές περιοχές που υποστηρίζουν μαθήματα και να χρησιμοποιηθεί αυτή η γνώση έτσι ώστε να τεθούν σύμφωνα με την μέθοδο *Conspectus*, οι κατάλληλοι κωδικοί συλλογής για το επιθυμητό ή μελλοντικό επίπεδο προσκτήσεων²⁰.

Στο ξεκίνημα αυτής της εργασίας, μελετήθηκε όλη η σχετική βιβλιογραφία έτσι ώστε να παρθούν αποφάσεις ως προς την τεχνική και τη μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί, προσαρμοσμένες στο τοπικό πλαίσιο. Επειδή ο στόχος ήταν να δημιουργηθούν και βοηθητικά εργαλεία για την πληροφοριακή εργασία, αποφασίστηκε η ανάλυση των μαθημάτων να γίνει πέραν των ταξινομικών αριθμών και σε καθιερωμένες θεματικές επικεφαλίδες. Όριο στον αριθμό των εξαγόμενων ταξινομικών αριθμών και θεματικών επικεφαλίδων για κάθε μάθημα δεν τέθηκε, γιατί το επίπεδο της ανάλυσης ακολουθούσε το επίπεδο του μαθήματος, πχ. στις περιπτώσεις εισαγωγικών μαθημάτων οι θεματικές επικεφαλίδες ήταν εξίσου γενικές και οι ταξινομικοί αριθμοί αντίστοιχοι, ενώ στις περιπτώσεις πιο προχωρημένων μαθημάτων η ανάλυση γινόταν σε μεγαλύτερο βάθος με πιο εξειδικευμένες θεματικές επικεφαλίδες και ταξινομικούς αριθμούς. Το ταξινομικό σύστημα και οι θεματικές επικεφαλίδες που χρησιμοποιήθηκαν ήταν της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, με τα οποία γίνεται και βιβλιοθηκονομική επεξεργασία της συλλογής της βιβλιοθήκης.

Η πρώτη ενέργεια της ομάδας εργασίας, ήταν να συντάξει και να στείλει επιστολή στους διδάσκοντες όλων των τμημάτων, με την οποία τους ζητήθηκε να περιγράψουν το περιεχόμενο των μαθημάτων τους με λέξεις κλειδιά. Αυτό θα βοηθούσε τόσο στο ν' αποκτηθεί έγκυρη και επίκαιρη πληροφόρηση για τα μαθήματα που διδάσκονται στα έξι προπτυχιακά και τρία μεταπτυχιακά τμήματα του Πανεπιστημίου μας, όσο και στο να κατανοηθεί το περιεχόμενο της διδασκαλίας. Η ανταπόκριση του διδακτικού προσωπικού ανήλθε μόνο στο 50% περίπου, πράγμα που ανάγκασε την ομάδα εργασίας να κάνει την ανάλυση των μισών περίπου μαθημάτων μόνο από τον οδηγό σπουδών, ενώ για τα άλλα μισά μαθήματα, έχοντας την περιγραφή τους από τους διδάσκοντες, διασταύρωσε τα στοιχεία αυτά με τις περιγραφές που υπήρχαν στον οδηγό σπουδών. Συμπληρωματικά χρησιμοποίησε και την προτεινόμενη βιβλιογραφία, την οποία συμβουλευόταν κατά περίπτωση.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την ανάλυση κάθε μαθήματος, ήταν παρόμοια με αυτήν ενός βιβλίου. Η διαφορά στην περίπτωση ενός μαθήματος ήταν ότι η ανάλυση έπρεπε να γίνεται με περισσότερους από έναν ταξινομικούς αριθμούς, εξαιτίας του ότι σκοπός της ανάλυσης είναι να καλύψει όσο το δυνατόν με μεγαλύτερη ακρίβεια το περιεχόμενο ενός μαθήματος. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να περιγράφονται μαθήματα είτε με μεγάλες ταξινομικές ενότητες είτε με πολλούς διαφορετικούς ταξινομικούς αριθμούς, σε αντιστοιχία με τις κατάλληλες θεματικές επικεφαλίδες. Στην προσπάθεια να αναλυθεί όσο πιο εξαντλητικά γίνεται το περιεχόμενο ενός μαθήματος υιοθετήθηκε η σταθμισμένη θεματική ανάλυση (weighted indexing). Στο πρώτο επίπεδο η ανάλυση περιελάμβανε τα κύρια σημεία ενός μαθήματος, ενώ στο δεύτερο επίπεδο η ανάλυση περιελάμβανε πιο δευτερεύοντα στοιχεία. Η απόφαση αυτή εν μέρει υπαγορεύτηκε μετά την πιλοτική ανάλυση των πρώτων μαθημάτων. Υπήρξαν περιπτώσεις όπου μία ταξινομική ενότητα αντιστοιχιζόταν με πολλές θεματικές επικεφαλίδες, αλλά και περιπτώσεις όπου θεματικές επικεφαλίδες δεν αντιστοιχιζόταν με κάποιο συγκεκριμένο ταξινομικό αριθμό. Τα φαινόμενα αυτά προήλθαν είτε από την φύση των περιγραφών των μαθημάτων, είτε από την μη ικανοποιητική ανάπτυξη ορισμένων θεματικών περιοχών του ταξινομικού συστήματος. Ειδικότερα η ποικιλία των περιγραφών των μαθημάτων περιελάμβανε άλλοτε πολύ γενικές, άλλοτε πολύ αναλυτικές και άλλοτε πολύ λιτές, σχεδόν κωδικοποιημένες περιγραφές. Σε συνάρτηση με την αδυναμία του ταξινομικού συστήματος (ειδικότερα σε κάποιες θεματικές περιοχές, όπως η επιστήμη των υπολογιστών) να δώσει συγκεκριμένους ταξινομικούς αριθμούς για θέματα που πραγματεύονται κάποια μαθήματα, υπήρξαν περιπτώσεις όπου έπρεπε να δοθούν ευρύτεροι ταξινομικοί αριθμοί, με συνέπεια να υπάρξει δυσκολία στη διαφοροποίηση θεματικών επικεφαλίδων και ταξινομικών αριθμών, που θα απέδιδαν το περιεχόμενο διαφορετικών μαθημάτων.

Τα παραπάνω προβλήματα αντιμετωπίστηκαν με την σταθμισμένη θεματική ανάλυση, που επιπλέον παρείχε και τα εξής πλεονεκτήματα:

α) Ως προς τη διαδικασία της αποτίμησης της συλλογής δίνει τη δυνατότητα κλιμάκωσης της έμφασης στην ανάπτυξη διαφόρων τμημάτων της συλλογής.

β) Ως προς την πληροφοριακή εργασία δίνει τη δυνατότητα πιο εξειδικευμένης καθοδήγησης.

4. Σχεδιασμός της βάσης δεδομένων

Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης των μαθημάτων, σε συνεργασία με τους πληροφορικούς της βιβλιοθήκης Θανάση Ταραμόπουλο και Στέλλα Παπαργύρη η ομάδα εργασίας προχώρησε στο σχεδιασμό της βάσης δεδομένων. Το πρόγραμμα που επιλέχθηκε ήταν η Microsoft Access σαν ιδιαίτερα διαδεδομένο και προσιτό στη χρήση του, λόγω συνάφειας με τα υπόλοιπα προγράμματα των Windows.

Κατά τον σχεδιασμό λήφθηκαν υπόψη όχι μόνο οι τρέχουσες ανάγκες, αλλά και οι μελλοντικές που θα προκύψουν από τα υπόλοιπα πακέτα εργασίας, όπως η ανάγκη καταγραφής των ερευνητικών προφίλ του διδακτικού προσωπικού που πρόκειται να γίνει στη συνέχεια και η ανάγκη καταγραφής της προτεινόμενης βιβλιογραφίας για τη δημιουργία Συλλογής Υλικού Περιορισμένης Κυκλοφορίας (Reserve collection).

Τα πεδία που επιλέχθηκαν να απαρτίζουν τη βάση είναι : ο κωδικός μαθήματος, ο αγγλικός και ο ελληνικός τίτλος του μαθήματος, το τμήμα στο οποίο διδάσκεται το μάθημα, ένδειξη αν είναι ή όχι ενεργό ένα μάθημα, ο καθηγητής ή οι καθηγητές που το διδάσκουν, ο αριθμός των φοιτητών ανά εξάμηνο, το πρώτο επίπεδο ανάλυσης σε ταξινομικούς αριθμούς σε αντιστοιχία με τις θεματικές επικεφαλίδες στα αγγλικά και στα ελληνικά, το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης σε ταξινομικούς αριθμούς και θεματικές επικεφαλίδες, η προτεινόμενη βιβλιογραφία, η συνιστώμενη βιβλιογραφία, οι διδακτικές μονάδες του μαθήματος και τέλος η ένδειξη αν είναι προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό το μάθημα. Συσχετισμένα με αυτά τα πεδία υπάρχουν τα πλήρη στοιχεία των καθηγητών, όπως η βαθμίδα τους και το τμήμα όπου ανήκουν, κωδικός χρήστη, τηλέφωνα, e-mail, αριθμός γραφείου και τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του. Αξίζει να σημειωθεί σ'αυτό το σημείο, ότι όλα τα δεδομένα που δεν έχουν ακόμη εισαχθεί, όπως οι ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες, η ανάλυση των ερευνητικών ενδιαφερόντων, καθώς και η προτεινόμενη και συνιστώμενη βιβλιογραφία, πρόκειται να εισαχθούν μετά την ολοκλήρωση αντίστοιχων πακέτων εργασίας, που τρέχουν αυτή τη στιγμή στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ.

Με την εισαγωγή όλων αυτών των στοιχείων σε μία βάση δεδομένων, δίνεται η δυνατότητα να γίνουν πολλαπλοί συνδυασμοί και να παραχθούν αντίστοιχα πολλές διαφορετικές αναφορές οι οποίες να ανταποκρίνονται στις εκάστοτε ανάγκες. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικές από αυτές και οι χρήσεις τους:

4.1 Αναφορά σύμφωνα με ταξινομικούς αριθμούς (Πίνακας 1.)

Με αυτή την αναφορά είναι δυνατό να εντοπιστούν όλες οι υπάρχουσες επικαλύψεις, δηλαδή όταν αντιστοιχίζονται μαθήματα διαφορετικών τμημάτων στις ίδιες ταξινομικές ενότητες ή αριθμούς. Σ' αυτή την περίπτωση μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι αυτή η ταξινομική ενότητα ή αριθμός της συλλογής, πρέπει να αναπτυχθεί εντατικότερα, ή και να διατίθεται μεγαλύτερος αριθμός αντιτύπων σε κάποιους βασικούς τίτλους. Επίσης με αυτή την αναφορά μπορούν να εντοπιστούν οι ταξινομικοί αριθμοί που αντιστοιχίζονται με μαθήματα μεταπτυχιακών τμημάτων, οπότε γίνεται αντιληπτό ότι αυτή η ταξινομική περιοχή πρέπει να εμπλουτιστεί με υλικό αντίστοιχου επιπέδου. Τελευταία και κυριότερη ίσως αξιοποίηση αυτής της αναφοράς είναι η δυνατότητα να εντοπιστούν όλες οι ταξινομικές περιοχές όπου αντιστοιχίζονται μαθήματα και να αξιοποιηθεί αυτή η γνώση ώστε να τεθούν σύμφωνα με την μέθοδο *Conspectus*, οι κατάλληλοι κωδικοί συλλογής για το επιθυμητό ή μελλοντικό επίπεδο προσκλήσεων.

4.2 Αναφορά σύμφωνα με θεματικές επικεφαλίδες (Πίνακας 2.)

Αυτή η αναφορά όπου αντιστοιχίζονται όλες οι θεματικές επικεφαλίδες με τους ταξινομικούς αριθμούς, μπορεί να αξιοποιηθεί στην καθημερινή πληροφοριακή εργασία δίνοντας κατευθύνσεις στους φοιτητές-χρήστες που αναζητούν υλικό για ένα συγκεκριμένο θέμα.

4.3 Αναφορά σύμφωνα με τμήμα και μάθημα (Πίνακας 3.)

Αυτή η αναφορά περιέχει τη δυνατότητα: α) της σκιαγράφησης της συνολικής εικόνας του κάθε τμήματος, β) του εμπλουτισμού της πληροφοριακής εργασίας με ένα άριστο εργαλείο, και γ) του σχεδιασμού εξειδικευμένων προγραμμάτων βιβλιογραφικής εκπαίδευσης των φοιτητών-χρηστών.

4.4 Αναφορά σύμφωνα με καθηγητή (Πίνακας 4.)

Πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή η αναφορά σχεδιάστηκε ειδικά για τις ανάγκες του τμήματος προσκλήσεων. Στόχος αυτής της αναφοράς είναι να προσφέρει τη δυνατότητα στο τμήμα προσκλήσεων, του ελέγχου των παραγγελιών που γίνονται από το διδακτικό προσωπικό και εάν αυτές ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθημάτων τους. Ταυτόχρονα δίνει την ευχέρεια να εκτελούν τις διαδικασίες της καθημερινής τους εργασίας, χωρίς να ανατρέχουν σε πολλούς διαφορετικούς οδηγούς, λειτουργώντας έτσι και σαν ένας ενιαίος αναλυτικός κατάλογος.

Αναφορά σύμφωνα με ταξινομητικούς αριθμούς

IC Number	Εως IC Number	Κωδικός Μαθήμ.	Ελληνικός Τίτλος Μαθήματος	Αγγλικός Τίτλος Μαθήματος	Τμήμα	Θεματική Επισχφ.
D 440	D 460	ΕΕΡ 0124	Πολιτική και Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης	Political and Diplomatic History of Europe	ΔΕΟΠΕ	Europe--History--20th century
D 440	D 460	ΕΕΡ 0124	Πολιτική και Διπλωματική Ιστορία της Ευρώπης	Political and Diplomatic History of Europe	ΔΕΟΠΕ	Europe--History--Politics and government
D 451	D 457	ΕΕΡ 0406	Ευρωπαϊκή Διπλωματία στον 20ο αιώνα	European Diplomacy in the 20th century	ΔΕΟΠΕ	Europe--History--20th century
D 451	D 457	ΕΕΡ 0406	Ευρωπαϊκή Διπλωματία στον 20ο αιώνα	European Diplomacy in the 20th century	ΔΕΟΠΕ	Europe--Politics and government
D 511		ΕΕΡ 0200	Δομή και Συμπεριφορά του Διεθνούς Συστήματος	Structure and Behavior of the International System	ΔΕΟΠΕ	World War, 1914-1918--Causes
D 741		ΕΕΡ 0200	Δομή και Συμπεριφορά του Διεθνούς Συστήματος	Structure and Behavior of the International System	ΔΕΟΠΕ	World War, 1939-1945--Causes
D 741		ΕΕΡ 0200	Δομή και Συμπεριφορά του Διεθνούς Συστήματος	Structure and Behavior of the International System	ΔΕΟΠΕ	World War, 1939-1945--Influence
D 743	D 747	ΕΕΡ 0426	Σεμινάριο στη Συγκριτική Εξωτερική Πολιτική	Comparative Foreign Policy : Seminar	ΔΕΟΠΕ	Great powers--History--20th century
D 743	D 747	ΕΕΡ 0426	Σεμινάριο στη Συγκριτική Εξωτερική Πολιτική	Comparative Foreign Policy : Seminar	ΔΕΟΠΕ	World War, 1939-1945
D 748	D 754	ΕΕΡ 0426	Σεμινάριο στη Συγκριτική Εξωτερική Πολιτική	Comparative Foreign Policy : Seminar	ΔΕΟΠΕ	World War, 1939-1945

Πίνακας 1

Αναφορά σύμφωνα με θεματικές επικεφαλίδες

Θεματική επικεφαλίδα	Από LC Number	Εως LC Number
Agriculture--Economic aspects--Greece	HD 2055.5	
Agriculture--Finance	HD 1401.	HD 2210.2
Agriculture--Finance	HD 1437.	
Agriculture--Greece	HD 2055.5	
Agriculture and State--Economic aspects--European Economic Community countries	HD 1920.5	
Agriculture and state--Economic aspects--European Economic Community countries	HD 1920.5.28	
Agriculture and state--European Economic Community countries	HD 2055.5.28	
Agriculture and state--Greece	HD 2055.5.28	
Agriculture, Cooperative	HD 1401.	HD 2210.2
Agriculture, Cooperative	HD 1491.A3	HD 1491.5
Algebras, Linear	QA 184.	QA 205.
Algorithms	QA 9.58	
Analysis of variance	HA 31.35	
Analysis of variance	QA 279.	QA 279.2
Arbitration, International	JX 1944.	JX 1954.
Arms control	JX 1974.	JX 1974.76
Arms race--History	JX 1974.	JX 1974.76
Artificial intelligence	Q 334.	Q 342.
Asset-liability management	HG 1615.25	
Asset allocation	HG 4529.5	
Asynchronous transfer mode	TK 5105.35	
Auditing	HF 5667.	HF 5668.25
Balance of payments	HG 3882.	HG 3890.
Balance of power	JX 1318.	
Balkan Peninsula--Foreign relations	DR 38.3	
Balkan Peninsula--History--1918-1945	DR 48.	
Balkan Peninsula--History--1945-1989	DR 48.5	
Balkan Peninsula--History--1989-	DR 48.6	
Balkan Peninsula--Politics and government	DR 38.2	
Bank management	HG 1615.	1616
Banks and banking	HG 1586.	HG 1588

Πίνακας 2

Αναφορά σύμφωνα με τμήμα και μάθημα

Όνομα τμήματος: **M.B.A.**

Ελληνικός τίτλος
μαθήματος

Κωδικ. Από IC Number Εώς IC Number Θεματική επικεφαλίδα

Ανάλυση Επενδύσεων και Χαρτοφυλακίου	MBA 3402	HG	4521.	HG	4529.5	Investment analysis
Ανάλυση Επενδύσεων και Χαρτοφυλακίου	MBA 3402	HG	4521.	HG	4529.5	Portfolio management
Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων	MBA 3302	HF	5661.B2			Financial statements
Αρχές Οικονομικής Θεωρίας και Πολιτικής	MBA 1101	HB	171.	HB	171.5	Economics
Αρχές Οικονομικής Θεωρίας και Πολιτικής	MBA 1101	HB	173.	HB	175.	Economics
Αρχές Οικονομικής Θεωρίας και Πολιτικής	MBA 1101	HB	179.G7			Economics
Αρχές Οικονομικής Θεωρίας και Πολιτικής	MBA 1101	HD	87.			Economic policy
Διοίκηση Ανθρώπινων Πόρων	MBA 1002	HF	5549.	HF	5549.5	Personnel management
Διοίκηση και Περιβάλλον Επιχειρήσεων	MBA 1001	HD	31.	HD	38.15	Management
Διοίκηση Ολικής Ποιότητας	MBA 3002	HD	62.15			Total quality management
Διοίκηση Παραγωγής	MBA 2001	TS	155.	TS	194.	Production management
Διοίκηση σε Διεθνείς Επιχειρήσεις	MBA 3004	HD	62.4	HD	62.45	International business enterprises--Management

Πίνακας 3

Αναφορά σύμφωνα με Καθηγητή

Όνομα	Κωδ. Παρ.	Τμήμα Καθ.	Βαθμίδα	Τηλ.	E-mail	Τίτλος Μεσημεριος	Τμήμα Καθ.	Θεματική Περιγραφή
Βουιατζής Αλέξανδρος	38	Εφ. Πληροφ.	Λέκτορας	-882	voyatzis@ οικονομική	Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Agriculture--Economic aspects--Greece
					Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Agriculture--Greece
					Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Agriculture and state--Greece
					Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	European Economic Community--Greece
					Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	European Union--Greece
					Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Farm produce--Greece
					Εφαρμοσμένη Οικονομική	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Produce trade--Greece
Γεωργαντά Σωή	27	Εφ. Πληροφ.	Αν. Καθ.	-884	Ανάλυση Παραγωγικότητας και Τεχνικής Αποτελεσματικότητας	Ανάλυση Παραγωγικότητας και Τεχνικής Αποτελεσματικότητας	Εφ. Πληροφ.	Data envelopment analysis
					Ανάλυση Παραγωγικότητας και Τεχνικής Αποτελεσματικότητας	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Industrial efficiency--Measureme nt
					Ανάλυση Παραγωγικότητας και Τεχνικής Αποτελεσματικότητας	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Industrial productivity--Measure ment
					Ανάλυση Παραγωγικότητας και Τεχνικής Αποτελεσματικότητας	Εφ. Πληροφ.	Εφ. Πληροφ.	Production (Economic theory)

Πίνακας 4

5. Παρατηρήσεις

Η εφαρμογή της θεματικής ανάλυσης μαθημάτων προϋποθέτει την ύπαρξη συλλογών βιβλιοθηκονομικά επεξεργασμένων στο σύνολο τους και με συνέπεια, πράγμα που δεν είναι και η πιο συνηθισμένη περίπτωση στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας παρόλο που έχει ολοκληρώσει κατά 90% την αναδρομική επεξεργασία του υλικού της, διαθέτει ένα μικρό τμήμα της συλλογής της το οποίο είναι πεπαλαιωμένο και το οποίο είναι είτε ταξινομημένο με DDC, είτε αταξινόμητο. Το τμήμα αυτό δεν θα μπορούσε να αξιολογηθεί με βάση τα συμπεράσματα από την παρούσα εφαρμογή, παρόλο που πιθανόν να περιλαμβάνει υλικό απαραίτητο για την υποστήριξη του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η ελλιπής και ασυνεπής κωδικοποίηση των μαθημάτων, καθώς και η ανομοιομορφία των τίτλων των μαθημάτων που εμφανίζεται στις διάφορες πηγές άντλησης πληροφοριών (οδηγοί σπουδών, προγράμματα σπουδών, απαντήσεις των διδασκόντων στα ερωτηματολόγια), αποτελούν προβλήματα που εμφανίστηκαν στην παρούσα εφαρμογή και πιθανόν θα παρουσιαστούν και σε άλλες εφαρμογές στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο.

6. Συμπεράσματα

Με την μέθοδο της θεματικής ανάλυσης μαθημάτων, ο οδηγός σπουδών ενός πανεπιστημίου καθίσταται μία σημαντική πηγή πληροφόρησης για τα τρέχοντα εκπαιδευτικά ενδιαφέροντα. Σε αντίθεση με τον κατάλογο της βιβλιοθήκης ο οποίος αντικατοπτρίζει αθροιστικά τα εκπαιδευτικά ενδιαφέροντα ενός ακαδημαϊκού ιδρύματος, ο οδηγός σπουδών αντικατοπτρίζει την τρέχουσα και μεταβαλλόμενη εικόνα των ενδιαφερόντων αυτών²¹. Για να παραμένουν όμως έγκυρα τα αποτελέσματα της θεματικής ανάλυσης, απαιτείται συστηματικός έλεγχος των αλλαγών που συντελούνται κάθε χρονιά στον οδηγό σπουδών.

Σημαντική απόρροια της διαδικασίας της θεματικής ανάλυσης αποτελεί η κατανόηση και εξοικείωση που αποκτούν οι βιβλιοθηκονόμοι ως προς τις ειδικές ανάγκες που υπαγορεύονται από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και καλείται να υποστηρίξει η συλλογή της βιβλιοθήκης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία οι βιβλιοθηκονόμοι αποκτούν μία καθαρή εικόνα της επιθυμητής κατάστασης της συλλογής.

Με την υποστήριξη και χρήση ενός προγράμματος διαχείρισης βάσεων δεδομένων, τα αποτελέσματα της θεματικής ανάλυσης των μαθημάτων σε συνδυασμό με ένα πλήθος άλλων συσχετιζόμενων στοιχείων, μπορούν να αξιοποιηθούν με πολλαπλούς τρόπους έτσι ώστε να υποστηρίξουν τις εργασίες πολλών διαφορετικών τμημάτων μιας βιβλιοθήκης. Συγκεκριμένα μπορεί να υποστηρίξει:

- Την πληροφοριακή εργασία
- Την επιλογή υλικού
- Τον σχεδιασμό προγραμμάτων βιβλιογραφικής εκπαίδευσης (bibliographic instruction)
- Τον έλεγχο των παραγγελιών
- Την εκτίμηση της συλλογής (collection assessment)

Με την χρήση αυτής της μεθόδου στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και τον εμπλουτισμό της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχουν, ευελπιστούμε ότι μελλοντικά θα συνδράμουμε πίο ενεργά στον εμπλουτισμό και στην βελτίωση των μεσων που υποστηρίζουν την διδακτική διαδικασία. Οπως αναφέρει καί ο Robert "Spencer "η ποιότητα μιας βιβλιοθήκης συσχετίζεται άμεσα με τη ποιότητα της διδασκαλίας”⁷

Βιβλιογραφικές αναφορές

'John H. Whaley, Jr., "An Approach to Collection Analysis," *Library Resources & Technical Services* 25 (July/September 1981): p. 332.

²Icap, Έρευνα για τις Ανάγκες των Χρηστών της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη: leap, 1997), 3 τ.

William E. McGrath & Norma Durand, "Classifying Courses in the University Catalog," *College & Research Libraries* 30 (November 1969): 533-539.

⁴Whaley, "An Approach," 330-338.

⁵McGrath & Durand, "Classifying Courses," p. 535.

⁶Richard M. Dougherty & Laura L. Blomquist, *Improving Access to Library Resources: The Influence of Organization of Library Collections*

and of User Attitudes toward Innovative Services (Metuchen, NJ: Scarecrow Press, 1974), pp. 16-23.

'Jeremy W. Sayles, "Course Information Analysis: Foundation for Creative Library Support," *Journal of Academic Librarianship* 10 (January 1985): 343-345.

⁸Ο.π.

⁹Ο.π., ρ. 345.

¹⁰ Gwenn S. Lochstet, "Course and Research Analysis Using a Coded Classification System," *Journal of Academic Librarianship* 23 (September 1997): 380-389.

"Sayles, "Course Information," 343-345.

¹²Vernon Leighton, "Course Analysis: Techniques and Guidelines," *Journal of Academic Librarianship* 21 (May 1995): 175-179.

^BMichael R. Gabriel, "Online Collection Evaluation, Course by Course," *Collection Building* 8 (2)(1987): 20-24.

"Dougherty & Blomquist, Improving Access, pp. 16-23; Lochstet, "Course and Research," 380-389.

¹⁵McGrath & Durand, "Classifying Courses," p. 534.

¹⁶Whaley, "An Approach," pp. 336-338.

¹⁷Elliot Palais, "Use of Course Analysis in Compiling a Collection Development Policy Statement for a University Library," *Journal of Academic Librarianship* 13 (March 1987): 8-13.

¹⁸McGrath & Durand, "Classifying Courses," p. 535.

"Palais, "Use of Course," 8-13; Lochstet, "Course and research," 380-389.

²⁰Palais, "Use of Course," 8-13.

²¹McGrath & Durand, "Classifying Courses," p. 534.

²²Robert C. Spencer, "The Teaching Library," *Library Journal* 103 (May 15, 1978): 1022.